

BETREFT:

Adviesvraag betreffende behoud gevel bedrijfsgebouw Kerkhofsweg 4 in Holten



Het gaat om de gevel van de voormalige timmermanswerkplaats van aannemersbedrijf H. Koopman, te dateren 1937 respectievelijk 1960. Het gebouw zelf is recentelijk gesloopt, waarbij op het laatste moment besloten is de gevel te handhaven. De geplande doortrekking van Het Zwartepad – onderdeel van zgn. Belevingspad – zou door de gevel geleid moeten worden. Gezocht is naar een passende functie waarbij het voormalige bedrijventerrein De Kol als referentie is gekozen. Zie de notitie *Cultuurhistorische informatie bedrijventerrein De Kol*.

VRAGEN VAN HET COLLEGE:

Op welke manier kan de geschiedenis van de industrie op het voormalige bedrijventerrein De Kol inzichtelijk worden gemaakt achter de te behouden gevel?

1. Bent u van mening dat de gevel van het pand Kerkhofsweg 4 is aan te merken als cultuurhistorisch waardevol object?

2. Heeft de industrie op het voormalige bedrijventerrein De Kol voldoende potentie om dit aan te merken als een cultuurhistorisch waardevolle categorie?
3. Als de vorige vraag bevestigend is beantwoord, kunt u dan advies uitbrengen op welke wijze wij dit dan tot uiting kunnen brengen in combinatie met vraag 1.?

ADVIES VAN DE EAr:

Algemene overwegingen:

- Bij de presentatie van dit project aan de EAr, gegeven op 18 oktober 2018, is de koppeling gelegd met de toekomstige herontwikkeling van het Enkco-locatie, het laatste deel van De Kol dat de facto nog in gebruik is als bedrijventerrein. De situatie rond Kerkhofsweg 4 moet dan ook worden beoordeeld in het licht van de toekomstige inrichting van het betreffende gebied. Dat nu nog niet bekend is hoe die inrichting er uit gaat zien, levert in niet geringe mate een beperking op voor het geven van een gedegen advies.
- Ook is de korte termijn waarop de EAr geacht wordt een advies uit te brengen een handicap. Zo is het niet mogelijk in afdoende mate onderzoek te doen naar de historische van de industriële ontwikkeling van Holten vanaf de tweede helft van de 19de eeuw. Die ontwikkeling is in dit geval hoogstwaarschijnlijk – maar niet gedegen onderzocht – van méér belang dan de bedrijvengroei die vanaf de jaren '60 op De Kol heeft plaatsgevonden

Uitgangspunten:

Voor het beoordelen van de waarden van een cultuurhistorisch interessant object, hanteert de EAr de volgende vier criteria:

1. *Heeft het gebouw in cultuurhistorisch opzicht monumentale waarde?* Als toetsingscriteria gelden vooral objectieve maatstaven, zoals de juridisch status van monument, de bijzondere architectuur en de bouwkundige kwaliteit.
2. *Heeft het gebouw betekenis voor de ruimtelijke omgeving?* Vragen daarbij zijn: is het een opvallend bouwwerk; wordt de stedenbouwkundige of landschappelijke kwaliteit beïnvloed?
3. *Bieden de huidige en/of toekomstige functies voldoende zekerheid dat het object z'n waarde behoudt?* Daarbij gaat het om vragen van economische haalbaarheid, maatschappelijk belang en natuurlijk: de duurzaamheid.
4. *Bestaat er in de samenleving in potentie voldoende historisch besef ten aanzien van het pand?* Met andere woorden: heeft het pand in de ogen van de mensen, zowel inwoners als bezoekers, betekenis? Of is er de gereede kans dat het die betekenis kan krijgen? Vertelt het pand een verhaal en wordt dat gehoord?

Overwegingen per uitgangspunt:

1. Qua bouwwerk heeft de overgebleven voorgevel kenmerken die met enige goede wil architectonisch interessant genoemd kunnen worden. Echter, zou het gebouw als geheel nog bestaan, dan had dit aspect aanzienlijk meer gewicht in de schaal gelegd. De enkele voorgevel is vooral een herinnering, misschien een symbool, in elk geval "coulissen-architectuur"; "monumentaal" kan het niet worden genoemd.
2. Het is de vraag of de gekozen oplossing om het Belevingspad door de opening in de muur te leiden in ruimtelijk opzicht "gelukkig" genoemd kan worden. De gevel neemt het zicht weg op het station (1888, gemeentelijk monument) en op het Beukenlaantje aan de overkant van de spoorlijn. Het lonkend vergezicht van de Holterberg wordt verstoord. In omgekeerde richting vormt het bouwwerk een soort van poort in de richting van de Kalfstermansweide respectievelijk de Smidsbelt. In feite gaat het om de achterkant van een poort. Het is de vraag of dit de entree van het dorp versterkt (beeldmateriaal ontbreekt).

3. De functies die in de plannen van de gemeente worden toegekend aan de gevel, zijn die van “poort” (waarover in het vorige punt het één en ander is opgemerkt) én die van informatiedrager. De informatie beschrijft de geschiedenis van de industriële activiteiten in Holten, met name die op De Kol. Met de gevel als achtergrond kan dat in principe op een aantrekkelijke wijze worden ingevuld en vormgegeven. Daarbij is van belang dat de gevel en de aangebrachte informatieborden constructief voldoende worden geconserveerd en beschermd tegen eventueel vandalisme. Ook dient er een beheerder te worden benoemd die kan worden aangesproken onder meer bij het ontbreken van adequaat onderhoud. Gedetailleerde plannen hiervoor ontbreken nog.
4. Het pand Kerkhofsweg 4 is in z'n oorsprong onderdeel van de oorspronkelijke, vooral agrarisch gerichte bedrijvigheid in Holten. Met de latere opkomst van andersoortige industrie heeft het pand aanzienlijk minder te maken. De agrarische bedrijvigheid bevond zich vooral westelijk en zuidelijk ten opzichte van het station. Niet op De Kol. In dit licht is het niet vanzelfsprekend, ja, zelfs niet heel erg logisch, dat het bouwwerk de symbolische betekenis krijgt die er in de plannen aan worden toegedicht, te weten: het vertellen van het verhaal van specifiek De Kol. Holtenaren zullen het object niet in hun hart sluiten, bezoekers worden onvolledig voorgelicht.

Antwoord op de gestelde vragen:

Ad vraag 1.: Het antwoord op deze vraag luidt: neen. De sloop van het gebouw als geheel heeft het overgebleven bouwwerk zijn waarde goeddeels ontnomen. Zie hiervoor onder punt 1.

Ad vraag 2.: Het antwoord op deze vraag luidt: ja, maar... De ontwikkelingen op De Kol zijn zeker interessant en het beschrijven waard. Ze staan echter niet op zichzelf en zijn beperkt representatief voor de industriële geschiedenis van Holten. Zie hiervoor onder punt 4.

Ad vraag 3.: Het antwoord op deze vraag luidt, dat we onderschrijven dat er goede redenen zijn om de industriële ontwikkeling van Holten in al z'n facetten te beschrijven en toegankelijk te maken. De gevraagde combinatie met de eerste vraag – de inzet van de gevel Kerkhofsweg 4 als drager van dat verhaal – zien wij echter niet als de meest voor de hand liggende oplossing. De overgebleven gevel is monumentaal, ruimtelijk, functioneel noch historisch van voldoende waarde.

Concluderend:

Weliswaar enigszins gehandicapt door de ons gegeven korte termijn om een oordeel te formuleren en door het ontbreken van een uitgewerkte visie op de ontwikkeling van de Enkco-locatie, adviseren wij af te zien van het voornemen de gevel te handhaven.

En overigens:

Bij het onderzoek dat we hebben ingesteld om de mogelijkheden van het gebied(je) waar het pand Kerkhofsweg 4 zich bevindt in kaart te brengen, stuitten wij op *de Dikke Steen*. Als er gezocht wordt naar een betekenisvolle invulling van het gebied, zou de Dikke Steen daarin naar onze smaak een goeie rol kunnen vervullen.

Hoewel het geen onderdeel uitmaakt van het verzoek om advies, geven we het College in overweging de Dikke Steen een prominente plek te geven en het verhaal ervan inzichtelijk te maken. Zie voor meer informatie *de bijlage*.

Bijlage: Advies Erfgoedadviesraad m.b.t. Dikke Steen Holten



Als de Dikke Steen bij de toegang naar het nationaal park de Sallandse Heuvelrug komt te liggen (ter hoogte van Kerkhofsweg 4) dan zijn in onze ogen de volgende twee punten belangrijk:

1. dat de steen in verband wordt gebracht met de Sallandse Heuvelrug, en in die zin relevant wordt gemaakt, en een functie krijgt;
2. dat de steen, vanwege die functie, optimaal in het zicht van passanten wordt geplaatst, dus pal aan het pad. En wordt voorzien van tekst en uitleg gericht op met name het ontstaan en de aardkundige dimensie van de Sallandse Heuvelrug (Zie onder).

De Dikke Steen als symbool van het ijzige ontstaan van de Sallandse Heuvelrug

De Dikke Steen symboliseert het ontstaan van de Sallandse Heuvelrug. Het is een uitzonderlijk grote 'zwerfsteen' afkomstig uit het zuiden van Scandinavië. Tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saalien (ruim 150.000 jaar geleden), is de steen door het langzaam zuidwaarts schuivende landijs losgebroken en naar Holten getransporteerd. Door het transport is het brok graniet afgerond. De omtrek van de steen bedraagt 530 cm en het gewicht 8010 kg.

Door de werking van het ijs is ook de Sallandse Heuvelrug ontstaan. Het is een 'stuwwal' die is gevormd doordat een enorme gletsjer de grond heeft opgeduwd. Die opgestuwde grond bestaat vooral uit zand en grind. Dat was hier in een vroegere periode afgezet door rivieren. Grote keien als de Dikke Steen zijn niet bovenop stuwwallen, maar vooral in leemafzettingen onder (grondmorene) en aan het eind van de vroegere gletsjer (eindmorene) terecht gekomen. Daar is de Dikke Steen ook gevonden, in zogeheten 'keileem' op het Twenhaarsveld aan de oostflank van de stuwwal. Daar, in het lage land tussen Holten en Rijssen, lag ooit een gletsjer. Aan de westkant van de Sallandse heuvelrug, waar nu de IJssel stroomt, lag ooit ook een gletsjer. Beide 'glaciale bekkens' waren ooit veel dieper. En de Sallands heuvelrug veel hoger. Door erosie is veel van het hoogteverschil in de loop van de eeuwen verdwenen.

De Dikke Steen, ontdekt in 1926, is voor Holten ook cultuurhistorisch van betekenis, vanwege de verhalen die eraan verbonden zijn. Daarom vormt de steen onderdeel van de Canon van Holten. <https://www.entoen.nu/nl/overijssel/salland/holten/olifanten-komen-paardenkrachten-tekort>